

MPSV dokončilo práce na změně sociálního systému

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) dokončilo v rámci vnitřního připomínkového řízení práce na návrzích zákonů o životním a existenčním minimu a o pomoci v hmotné nouzi. V pondělí 16. května 2005 odeslalo nové právní úpravy do vnějšího připomínkového řízení, v jehož rámci může vyjádřit svůj názor na návrhy těchto právních norem 65 připomínkových míst (vedle všech ministerstev a dalších ústředních orgánů jsou to též všechny krajské úřady, odborové orgány, organizace zdravotně postižených a další). Do konce června předloží MPSV návrhy zákonů vládě. **Zákony by měly nabýt účinnosti dnem 1. ledna 2006.**

Smyslem nových právních úprav je **rekonstrukce životního minima a změna systému ochrany občanů a rodin před hmotnou nouzí. Cílem změn je především motivovat občany k aktivnímu hledání zaměstnání a k přijetí i méně placené práce.** Ti, kteří prokáží snahu zvýšit si příjem vlastní prací, by měli být při čerpání sociálních dávek zvýhodněni.

V žádném případě není cílem těchto změn poškozovat sociálně potřebné, ale motivovat tyto osoby k práci. V praxi půjde o zvýhodnění těch, kteří se snaží hledat zaměstnání, spolupracují s úřadem práce i s příslušným orgánem pomoci v hmotné nouzi a skutečně projevují snahu zvýšit si příjem prací. O změnách v oblasti sociálních dávek se neustále mluví jako o snížení životního minima. A to přesto, že MPSV od začátku upozorňuje na to, že se jedná o **rekonstrukci celého systému, nikoli o snížení či zvýšení životního minima.** V souvislosti se zavedením nové úpravy lze předpokládat jednorázové zvýšení nákladů, které však následně přinese úspory, a to s ohledem na zpřísnění podmínek pro ty, kteří se vědomě a prokazatelně práci vyhýbají. Vzhledem k tomu, že dosud výdaje na sociální dávky, vázané na sociální potřebnost, rok od roku rostou, je to bezpochyby krok správným směrem.

Současná právní úprava sociální potřebnosti a životního minima pochází z roku 1991. Od té doby došlo v ČR k zásadním sociálním a ekonomickým změnám. Ukázalo se, že podmínky pro získání sociálních dávek, zejména dávek sociální péče vázaných na sociální potřebnost občana, nejsou dost náročné a umožňují jejich poskytování těm, kteří je nepotřebují. Někteří lidé odmítají pod různými záminkami a účelovým jednáním přijmout nabízenou práci a stávají se tak dlouhodobými příjemci sociálních dávek. **Dosavadní způsob poskytování těchto dávek tak nemotivuje k práci, k aktivnímu hledání zaměstnání a k přijetí méně placené práce.** Důsledkem této situace je stav, kdy lidé, kteří pracují a pobírají nižší mzdy, jsou na tom stejně jako ti, kteří se práci vyhýbají. A to není spravedlivé. Proto MPSV připravilo návrh změny celého systému poskytování pomoci osobám v hmotné nouzi. Tak aby byl spravedlivější a efektivnější.

Ke změně dojde ve dvou oblastech:

Tou první je **oblast životního minima (ŽM). Životní minimum je v současné době dvousložkové. Jsou v něm zahrnuty náklady na osobní potřeby (výživa, oblečení a ostatní) a náklady na domácnost (tedy i na bydlení). V budoucnu bude ŽM jednosložkové a nebude už pokrývat výdaje na bydlení. Částky životního minima potřebné k zajištění výživy a ostatních**

základních osobních potřeb budou nově odstupňovány podle pořadí osob v domácnosti a u nezaopatřených dětí ještě i podle věku. Částky životního minima vycházejí z důkladné analýzy životních nákladů občanů a jednotlivých velikostních skupin rodin. Současně se zavede nová dolní hranice, a to **existenční minimum**.

Část ŽM vyjadřující náklady na bydlení se ze životního minima vyloučí a náklady na bydlení bude řešit dávka státní sociální podpory – **příspěvek na bydlení**, který existuje už dnes. Pobírají ho domácnosti, jejichž příjem nedosahuje 1,6násobku životního minima. Předpokládá se však úprava konstrukce této dávky, a to tak, aby se zohlednil nejen příjem domácnosti, ale i její náklady na bydlení. Rozdílné náklady na bydlení v různých regionech ČR bude u osob v hmotné nouzi kromě toho řešit i nový zákon o hmotné nouzi formou doplatku na bydlení. Jeho poskytování bude plně v kompetenci obcí. Obce budou doplatek na bydlení vyplácet ze svých rozpočtů, do nichž jim stát poskytne určité prostředky. Tímto krokem bude **posílena povinnost obcí zajímat se o zajištění bydlení občanů** a o ochranu lidí před vyděračskými nájmy v různých soukromých ubytovnách, kam je některé obce vystěhovávají.

Druhou oblastí je **úprava celého systému ochrany před hmotnou nouzí**, který využívá institutu životního minima. MPSV připravilo **nový zákon o pomoci v hmotné nouzi obsahující nástroje**, které budou motivovat příjemce dávek k hledání a přijetí zaměstnání i za nižší mzdu. **Příjemce dávek, který bude aktivní při hledání zaměstnání, bude finančně zvýhodněn. Úřady ocení jeho snahu tím, že mu navýší určitým procentem existenční minimum. V případě, že bude splňovat všechny podmínky, může tato částka dosáhnout výše životního minima** (to se bude lišit například podle věku či počtu osob ve společné domácnosti). Pokud klient, žádající o dávku pomoci v hmotné nouzi, nebude aktivně spolupracovat při hledání práce, bude odmítat nabízenou práci, nebude mu příslušné zvýhodnění uznáno. V krajním případě může dojít i k situaci, kdy osoba z uvedeného důvodu nebude uznána za osobu v hmotné nouzi bez nároku na příslušné peněžité nebo věcné zabezpečení a v návaznosti na to dojde i k odejmutí dávky pomoci v hmotné nouzi. Navrhovaná úprava dávek v hmotné nouzi umožní rovněž lépe posoudit individuální situaci příjemce, a to prostřednictvím metod sociální práce.

Systém ochrany před hmotnou nouzí by měl dostatečně zajišťovat sociální ochranu všech lidí, kteří nemají práci a nemohou ji reálně získat. V jeho rámci by však měli být zvýhodněni při čerpání sociálních dávek ti, kteří z důvodu nízkých příjmů nemohou zabezpečit oprávněné potřeby rodiny. Naopak by se ale měly zvýšit nároky na ty, kteří se práci pod různými záminkami vyhýbají.

Kateřina Beránková, tisková mluvčí MPSV

Ministerstvo práce a sociálních věcí, Na Poříčním právu 1, 128 01 Praha 2

Kateřina Beránková, tisková mluvčí MPSV, tel.: 221 922 359, e-mail: katerina.berankova@mpsv.cz

Vladimír Hrubý, vedoucí tiskového oddělení, tel.: 221 922 503, e-mail: vladimir.hruby@mpsv.cz

www.mpsv.cz, www.noviny-mpsv.cz

Ministerstvo práce a sociálních věcí vzniklo v roce 1990. Do jeho kompetence spadá sociální politika (problematika zdravotně postižených, sociální služby, sociální dávky, rodinná politika apod.), sociální pojištění (důchody, nemocenské, apod.), oblast zaměstnanosti (trh práce, podpora zaměstnanosti, zahraniční zaměstnanost apod.), pracovněprávní legislativa, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, rovnost žen a mužů, migrace a integrace cizinců, oblast čerpání finanční pomoci z ESF, atd. V resortu pracuje přibližně 15 000 zaměstnanců. Mezi organizace, které MPSV metodicky řídí, patří úřady práce, Česká správa sociálního zabezpečení, Český úřad bezpečnosti práce, inspektoráty bezpečnosti práce, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. MPSV přímo spravuje pět ústavů sociální péče - DÚSP Tlaskov, ÚSP Zbůch, ÚSP Brno-Chrlice, ÚSP Brno-Královo Pole a ÚSP Hrabyně. Mezi příspěvkové organizace v resortu patří Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Institut výchovy bezpečnosti práce a Výzkumný ústav bezpečnosti práce.

Návrh na řešení v oblasti bydlení

Současný stav

Náklady na bydlení, které svou výší přesahují možnosti rodiny na jejich úhradu z vlastních příjmů, napomáhá stát řešit dávkami:

Příspěvek na bydlení ze systému dávek státní sociální podpory

- nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu, jestliže rozhodný příjem rodiny (jednotlivce) je nižší než 1,6násobek jejího životního minima
- pro nárok a výši dávky je rozhodující:
 - příjem rodiny (jednotlivce)
 - složení rodiny (počet členů + stáří dětí)
 - výše příspěvku na bydlení činí za kalendářní měsíc rozdíl mezi částkou životního minima na domácnost a podílem, v jehož čitateli je součin částky životního minima na domácnost a rozhodného příjmu rodiny a ve jmenovateli součin částky celkového životního minima rodiny a koeficientu 1,60
 - se zvyšujícím se příjmem rodiny výše dávky klesá
 -

Dávka sociální péče z titulu sociální potřeby

Dávka buď dorovnává příjem rodiny (jednotlivce) do úrovně životního minima, kde je započítána i částka na domácnost, nebo může být poskytnuta i ve vyšší úrovni, pokud jsou uznány odůvodněné vyšší náklady rodiny, a to i odůvodněné skutečné náklady na bydlení.

Navrhovaná úprava

Po zrušení částky životního minima k zajištění nezbytných nákladů na domácnost zůstane podpora rodin (jednotlivců) v oblasti bydlení dvojitá, ale **rozdělí se na podporu státu a podporu obce**, kdy se bude moci lépe zachytit lokální potřeba podpory a více se zainteresují obce na řešení bytové situace svých

občanů. **Stát bude nadále poskytovat příspěvek na bydlení ze systému dávek státní sociální podpory.**

Za základ pro výpočet dávky budou sloužit dvě základní kritéria:

- posouzení, kolik rodina (jednotlivec) může vynaložit na náklady spojené s bydlením z vlastních příjmů; za sociálně únosné jsou považovány náklady na bydlení ve výši 30 % (resp. 35 % v Praze) příjmu rodiny
- normativní náklady na bydlení, které budou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení podle velikosti obce a počtu členů v domácnosti

Nárok na příspěvek na bydlení bude mít vlastník nebo nájemce bytu, jestliže jeho skutečné náklady na bydlení překračují 30 % (resp. 35 %) v Praze příjmu rodiny (jednotlivce). Výše příspěvku na bydlení činí

- rozdíl mezi příslušnými normativními náklady na bydlení a sociálně únosnými náklady dané rodiny (30 %, resp. 35 % příjmu domácnosti) nebo
- rozdíl mezi skutečnými náklady na bydlení a sociálně únosnými náklady dané rodiny, pokud jsou skutečné náklady na bydlení nižší než příslušné normativní náklady.

Pokud rodina (jednotlivec) nebude schopna pokrýt skutečné náklady na bydlení ani s příspěvkem na bydlení, může požádat obec o **doplatek na bydlení** ze systému dávek hmotné nouze. O této dávce budou rozhodovat obce v samostatné působnosti. Její vyplácení by však nemělo být automatické, ale obec by měla v první řadě s takovou rodinou začít řešit její situaci pomocí sociálních pracovníků, což obnáší nabídnout takovéto rodině či osobám např. méně nákladné bydlení, zvýšení jejich příjmu veřejně prospěšnými pracemi atd.

Pokud jsou vyčerpány jiné možnosti a obec přistoupí k vyplácení doplatku na bydlení, poskytne se tento doplatek v takové výši, aby rodině po úhradě skutečných nákladů na bydlení zůstala částka ve výši živobytí domácnosti.

Zainteresanost obcí bude zajištěna tím, že doplatek na bydlení bude hrazen z vlastních zdrojů obcí. Na tyto výdaje budou uvolněny prostředky státního rozpočtu, které budou převedeny do rozpočtu obcí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, Na Poříčním právu 1, 128 01 Praha 2

Kateřina Beránková, tisková mluvčí MPSV, tel.: 221 922 359, e-mail: katerina.berankova@mpsv.cz

Vladimír Hrubý, vedoucí tiskového oddělení, tel.: 221 922 503, e-mail: vladimir.hruby@mpsv.cz

www.mpsv.cz, www.noviny-mpsv.cz

Ministerstvo práce a sociálních věcí vzniklo v roce 1990. Do jeho kompetence spadá sociální politika (problematika zdravotně postižených, sociální služby, sociální dávky, rodinná politika apod.), sociální pojištění (důchody, nemocenské, apod.), oblast zaměstnanosti (trh práce, podpora zaměstnanosti, zahraniční zaměstnanost apod.), pracovněprávní legislativa, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, rovnost žen a mužů, migrace a integrace cizinců, oblast čerpání finanční pomoci z ESF, atd. V resortu pracuje přibližně 15 000 zaměstnanců. Mezi organizace, které MPSV metodicky řídí, patří úřady práce, Česká správa sociálního zabezpečení, Český úřad bezpečnosti práce, inspektoráty bezpečnosti práce, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. MPSV přímo spravuje pět ústavů sociální péče - DÚSP Tlaskov, ÚSP Zbůch, ÚSP Brno-Chrlice, ÚSP Brno-Královo Pole a ÚSP Hrabyně. Mezi příspěvkové organizace v resortu patří Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Institut výchovy bezpečnosti práce a Výzkumný ústav bezpečnosti práce.

Nejlepší ochranou před chudobou a sociálním vyloučením je zaměstnání

Nezaměstnanost, zejména dlouhodobá, je jednou ze zásadních příčin dlouhodobé závislosti na dávkových systémech sociální ochrany. Návrh zákona o pomoci v hmotné nouzi vychází z Národního akčního plánu sociálního začleňování na léta 2004 – 2006 a snaží se (kromě ostatních zákonů a programů) provádět některá klíčová opatření prevence chudoby a sociálního vyloučení, tj. podporovat zaměstnatelnost, redukovat závislost na sociální ochraně, akcentovat snahu občana získat zaměstnání, popřípadě zapojit ho do veřejně prospěšných prací, krátkodobého zaměstnání nebo dobrovolnické práce, což mimo jiné umožní zachovat nebo rozvinout jeho pracovní návyky (zvýší jeho zaměstnatelnost).

Opatření zákona o pomoci v hmotné nouzi je třeba pojímat komplexně. Pomoc bude založena především na sociální práci, přičemž každý občan bude mít nárok na poskytnutí sociálního poradenství směřujícího k odstranění hmotné nouze. Cílem sociální práce je za pomoci metod sociální práce vyvést občana ze stavu hmotné nouze, popřípadě zmírnit její následky.

Jedním z klíčových hledisek při rozhodování o tom, zda bude osoba uznána za osobu v hmotné nouzi, a následně při rozhodování o výši dávky bude i nadále snaha **zvýšit si příjem vlastní prací**. V této souvislosti je třeba poznamenat, že nelze zaměňovat hodnocení snahy a její úspěšnosti.

Příjem z pracovní činnosti bude pro účely posouzení hmotné nouze započítáván ve výši 70 % resp. ve výši 80 % u příjmů, které příjmy z pracovní činnosti nahrazují (např. nemocenské pojištění apod.). Snížení započítávaného příjmu o určitou procentní částku by mělo působit motivačně, protože se tak zvýší celkový příjem, který bude mít občan k dispozici.

K dalším motivačním opatřením patří **individuální aktivizační plány**. Tyto plány jsou obdobou individuálních akčních plánů, které zavedl nový zákon o zaměstnanosti a které směřují ke zvýšení možnosti uplatnění uchazeče o zaměstnání na trhu práce. Pomocí individuálních aktivizačních plánů budou

podporování a povzbuzování dlouhodobě nezaměstnaní k návratu do zaměstnání. Tato opatření jsou jedním z nástrojů, které povedou k rychlejšímu opuštění systému dávek. Plnění „úkolů“ sjednaných v těchto plánech bude mít vliv na výši příspěvku na živobytí či dokonce na to, zda osoba bude uznána za osobu v hmotné nouzi.

Návrh zákona o hmotné nouzi je jen jedním z opatření, která „motivují občany ke zvýšení příjmů z výdělečné činnosti“, klíčovými i nadále zůstávají opatření v oblasti zaměstnanosti, mzdové a daňové politiky. Národní akční plán sociálního začleňování uvádí, že **Česká republika patří trvale k zemím s nízkou mírou chudoby.** Podle metodiky EU představuje hranici ohrožení chudobou 60 % ročního národního vyrovnaného mediánového příjmu na spotřební jednotku. **Příjem pod touto hranicí mělo 8 % osob v České republice.** V ČR se jako hranice chudoby používá životní minimum, v roce **2002 měla příjmy nižší než životní minimum méně než 4 % domácností.**

Ministerstvo práce a sociálních věcí, Na Poříčním právu 1, 128 01 Praha 2
Kateřina Beránková, tisková mluvčí MPSV, tel.: 221 922 359, e-mail: katerina.berankova@mpsv.cz
Vladimír Hrubý, vedoucí tiskového oddělení, tel.: 221 922 503, e-mail: vladimir.hruby@mpsv.cz
www.mpsv.cz, www.noviny-mpsv.cz

Ministerstvo práce a sociálních věcí vzniklo v roce 1990. Do jeho kompetence spadá sociální politika (problematika zdravotně postižených, sociální služby, sociální dávky, rodinná politika apod.), sociální pojištění (důchody, nemocenské, apod.), oblast zaměstnanosti (trh práce, podpora zaměstnanosti, zahraniční zaměstnanost apod.), pracovněprávní legislativa, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, rovnost žen a mužů, migrace a integrace cizinců, oblast čerpání finanční pomoci z ESF, atd. V resortu pracuje přibližně 15 000 zaměstnanců. Mezi organizace, které MPSV metodicky řídí, patří úřady práce, Česká správa sociálního zabezpečení, Český úřad bezpečnosti práce, inspektoráty bezpečnosti práce, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. MPSV přímo spravuje pět ústavů sociální péče - DÚSP Tlaskov, ÚSP Zbůch, ÚSP Brno-Chrlice, ÚSP Brno-Královo Pole a ÚSP Hrabyně. Mezi příspěvkové organizace v resortu patří Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Institut výchovy bezpečnosti práce a Výzkumný ústav bezpečnosti práce.

**Příklady rodin a domácností
znázorňující vliv motivačních prvků přijetí zaměstnání**

Příklady jsou propočítávány na současný právní stav a navrhovanou úpravu životního minima, s použitím částek životního minima předpokládaných pro rok 2006.

Příklad 1

Jednotlivec je uchazečem o zaměstnání bez nároku na podporu v nezaměstnanosti, má vlastní snahu najít si zaměstnání a uplatnil všechny své zákonné nároky.

Žije v obci s více než 100 000 obyvatel v přiměřeném bytě a jeho skutečné náklady bydlení činí 3 902 Kč měsíčně

	Současná právní úprava (Kč/měsíčně)	Navrhovaná úprava (Kč/měsíčně)
Hrubý příjem z výdělečné činnosti (min. mzda)	0	0
Čistý příjem z výdělečné činnosti	0	0
Životní minimum	4 410	2 870
Živobytí jednotlivce	-	2 870
Nárok na dávky státní sociální podpory:		
Příspěvek na bydlení	750	2 144
Nárok na dávky sociální péče/hmotné nouze:		
Dávka soc. péče z titulu sociální potřebnosti	5 562	-
Příspěvek na živobytí	-	2 870
Doplatek na bydlení	-	1 758
Celkový příjem	6 312	6 772
Zůstatek příjmu po zaplacení nákladů na bydlení	2 410	2 870

Příklad 2

Úplná rodina s 2 nezaopatřenými dětmi ve věku 5 a 8 let, otec pracuje s příjmem z výdělečné činnosti ve výši minimální mzdy a matka je uchazečkou o zaměstnání bez nároku na podporu v nezaměstnanosti, má vlastní snahu najít si zaměstnání.

Rodina žije v městě s 80 000 obyvateli v přiměřeném bytě a její skutečné náklady bydlení činí 4 542 Kč měsíčně

	Současná právní úprava (Kč/měsíčně)	Navrhovaná úprava (Kč/měsíčně)
Hrubý příjem rodiny z výdělečné činnosti (min. mzda)	7 185	7 185
Čistý příjem z výdělečné činnosti	6 286	6 286
Daňový bonus	790	790
Životní minimum rodiny	11 770	8 370
Živobytí rodiny	-	8 370
Nárok na dávky státní sociální podpory:		
Rodičovský příspěvek	0	0
Přídavek na dítě	1 188	1 286
Sociální příspěvek	1 392	1 729
Příspěvek na bydlení	1 215	2 031
Nárok na dávky sociální péče/hmotné nouze:		
Dávka soc. péče z titulu sociální potřeby	2 991	-
Příspěvek na živobytí	-	3 227
Doplatek na bydlení	-	239
Celkový příjem rodiny	13 862	15 588
Zůstatek příjmu rodiny po zaplacení nákladů na bydlení	9 320	11 046

Příklad 3

Matka samoživitelka s nezaopatřeným dítětem ve věku 5 let, matka pracuje s příjmem z výdělečné činnosti ve výši minimální mzdy.

Rodina žije v Praze v přiměřeném bytě a její skutečné náklady bydlení činí 5 256 Kč měsíčně

	Současná právní úprava (Kč/měsíčně)	Navrhovaná úprava (Kč/měsíčně)
Hrubý příjem rodiny z výdělečné činnosti (min. mzda)	7 185	7 185
Čistý příjem z výdělečné činnosti	6 286	6 286
Daňový bonus	33	33
Výživné na dítě	500	500
Životní minimum rodiny	6 770	4 740
Živobytí rodiny		4 740
Nárok na dávky státní sociální podpory:		
Rodičovský příspěvek	0	0
Přídavek na dítě	560	577
Sociální příspěvek	564	685
Příspěvek na bydlení	840	2 830
Nárok na dávky sociální péče/hmotné nouze		
Dávka soc. péče z titulu sociální potřeby	666	
Příspěvek na živobytí		787
Doplatek na bydlení		217
Celkový příjem rodiny	9 449	11 915
Zůstatek příjmu rodiny po zaplacení nákladů na bydlení	4 193	6 659